

a se afla în concordanță cu acele trăsături și caracteristici pe care i le-au creat imagemakerii. Cel mai bun exemplu este Vladimir Jirinovski, om politic din Federația Rusă, care în viața de toate zilele, se spune, este un om simplu, un om care pe alocuri dă dovadă și de timiditate. Însă atunci când se întâlnește cu alegătorii sau când vorbește de la tribună, acesta devine, de fapt, un „animal politic”, dacă e să folosim afirmația lui Aristotel. Am văzut și în Republica Moldova că unii oameni politici, unii oameni din administrația publică au fost supuși intervențiilor imagemakerilor și, practic, au devenit alții.

Prin urmare, masca este un atribut inevitabil al oamenilor politici, indiferent că este aplicată în mod direct sau în mod indirect. Masca întotdeauna ține de anumite interese și pentru ca aceste interese să fie promovate mai bine, se face uz de mască în viața și activitatea politică.

L.J.: Mulțumim tare mult.

V.J.: Și eu vă mulțumesc.

TEXTUL... CA MASCĂ (fragment dintr-o lecție publică)

*Carolina DODU-SAVCA,
dr. conf. univ., decan al Facultății de Litere,
Universitatea Liberă Internațională din Moldova*

Formula de prezentare:

Obiectiv gnoseologic: descoperirea măștii > funcțiile tradiționale ale măștii > ca simbol și ca obiect > semnificațiile măștii;

Obiectiv praxiologic: înțelegerea măștii > unghiul analitic al măștii > perspectiva literară asupra măștii > motivul măștii;

Obiectiv aplicativ-integrativ și creativ: interpretarea măștii > potențialul literar al măștii > vocea și vocile textului > identitatea măștii.

Cuvinte-cheie: masca literară, vocea textului, potențialul măștii, conștiința măștii literare, masca și personajul, identitatea măștii.

Este o provocare acest îndemn de a vorbi despre masca literară. O provocare, această inițiativă de a face o prezentare cu un generic ambițios. *Provocare*, acesta este într-adevăr cuvântul și

calificativul justificat de contextul imediat, dar și de intenția de a găsi răspunsul măștii sau de a schița idei despre căutarea măștii în reflecția literară. Pe lângă toate provocările în lanț, interesantă este această juxtapunere a măștilor pe care a gândit-o echipa Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Mă refer aici la conceptul și programul Săptămânii Științei, care ne prezintă masca și departajarea rolurilor pe domeniile de profil în slogane de cercetare, de creație și de viață. În toate măștile se reflectă o parte din noi – omul. Ne proiectăm în ele și de acolo reverberează esențele ființiale: privim în „masca la microscop” ca să vedem ce și unde ne doare sau ne asumăm „unealta... ca mască” ca să zidim, construim, fabricăm, sau ne transpunem în „alte măști, aceeași scenă” cu aceleași patimi și vicii în diferite vremuri și condiții, cu toate vibrațiile artistice antrenante „în căutarea... măștii pierdute” la frontiera dintre realitate și imaginar către revelația literară a „textului... ca mască”.

Genericul „Masca sunt EU” este o provocare complexă, multiunghiulară și pluriaspectuală, deopotrivă interesantă, dificilă și misterioasă.

„Masca în literatură” și/sau/versus „Textul ca mască”. Ce presupune acest slogan? Este ofertant, presupune totul, mai ales astăzi. La ce ne obligă? Ne obligă, așa zice, să nu păstrăm distanța față de textul literar. Deci, în literatură, putem flagrant să încălcăm regulile vieții reale, căci și viața și le încalcă. Și real și virtual, și imediat și imaginar, masca se co-raportează la adevăr diferit, chiar controversat.

Discuția despre mască ar trebui să ne aducă mai aproape de adevăr, în general, și în timp real, mai aproape de adevărul care se

schimbă și ne schimbă pe noi ca umanitate re-generată de omul-purtător-sau-nu-de-mască: mască medicinală, mască teatrală, mască profesională, mască psihologică, mască literară... , masca măștilor, masca inventatorilor de mască, masca celor fără mască și masca celor care sunt împotriva măștilor, purtate pe gură, pe ochi, pe suflet... Bineînțeles, avem mult mai multe măști decât credem și înțelegem că avem, unele foarte necesare, altele foarte la îndemână. Avem mult mai multe întrebări decât răspunsuri, chiar mai multe întrebări decât la începuturile civilizației umane, care avea foarte puține răspunsuri la și mai puținele întrebări. Iată una dintre măștile omniprezente în societate – masca întrebătoare, masca întrebărilor încă fără răspuns. Și, desigur, avem răspunsuri vagi sau puține atunci când discutăm o problemă în timp real, așa cum se întâmplă în cazul de față. Ne ciocnim de nenumărate impedimente atunci când dorim să înțelegem manifestările unui proces în desfășurare, așa cum este cel în care suntem *volens, nolens* actorii timpurilor puse în fața măștii.

Și aici Biblioteca Municipală a manifestat o inițiativă civică de maximă utilitate, pentru toți cei care vor să citească nu doar în cărți, dar și pe fila vremurilor în derulare. Într-un fel sau altul, citim în mască și prin măști, pentru a descoperi după ele adevăruri, pentru a le percepe chiar și acolo unde ele sunt (se vor a fi) invizibile.

Masca în literatură nu se ține departe nici de viață, nici de adevăr. Masca în text sunt vocile. Iar vocea textului străbate distanța și în timp, și în spațiu. Atunci când spunem „Masca sunt EU” vă las și pe dumneavoastră, cei care sunteți conectați pe platforma on-line a lecției noastre, să găsiți piste de reflecție pe care vreți să vă situați. În cadrul lecției publice de astăzi ne alăturăm la sloganul general propus de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” și realizat aici, la filiala „Târgoviște”, sub bagheta dnei Liliana Juc. Respectiv, vă propun o astfel de perspectivă astăzi: preliminară, o incursiune selectivă, generalizată și generalizantă asupra măștii și niște idei, pe alocuri tot generale, despre masca în text. Mai întâi, vom face un tur de orizont în istoricul măștii; nu vom face o trecere în revistă exhaustivă a tipurilor de măști, nici nu vom aborda cu seriozitate științifică istoricul acestora, ci vom face exact un tur rapid și selectiv de orizont. Apoi, vom menționa unele semnificații cardinale ale măștii, cu înțelesurile, interpretările, etimologia denotativă și conotativă a măștii. În definitiv, vom identifica punctele

de referință ale măștii în literatură, adică perspectiva literară asupra măștii.

Textul ca mască, masca din text, dincolo de text, masca-metaforă, măștile literare și conotațiile literare ale măștii, acestea ar fi punctele de reper și de referință. Pe unele le vom parcurge mai rapid, pe altele le vom exemplifica, în funcție de interesul dumneavoastră și de resursa temporală destinată acestei lecții. Din punct de vedere al modalității de reprezentare, mai ales în contextul Săptămânii Științei care vizează toate domeniile, este important să invocăm (sau, cel puțin, să subînțelegem) funcțiile distinctive și simbolurile măștii.

- Primul obiectiv în descoperirea măștii este cel *gnoseologic*: trebuie să cunoaștem funcțiile tradiționale ale măștii ca simbol și ca obiect, apoi să cunoaștem/aflăm/învățăm/știm care sunt semnificațiile și tălmăcirea contextuală a măștii, de la o epocă la alta.
- Al doilea obiectiv în înțelegerea măștii este cel *praxiologic*: trebuie să ne situăm în domeniul de studiu și de reflecție și să ne alegem unghiul analitic din care tratăm problema; în cazul de față, ne axăm pe perspectiva literară asupra măștii și motivul măștii în domeniile interconectate: literatură, pictură, sculptură, arhitectură și chiar în politică.
- Al treilea obiectiv în interpretarea măștii este cel *aplicativ-integrativ și creativ*: trebuie să discernem potențialul literar al măștii, adică vocea și vocile textului, iar vocea textuală este identitatea măștii.

Ce altceva este textul, dacă nu vocea? Vocea este textul. Vocea este masca. Metafora, caracterul poetic, estetic, artistic al măștii din text este vocea. Și vocile din fiecare identitate umană. Vocile purtătoare de cultură și istorie, de sacrificiu și pierderi, de glorie și mizerie, de suferință și umilință, de credință și învrăjbită, de înălțare și decădere, de controversă și dușmănie, de negocieri și împăciuirii etc.

Turul panoramic asupra măștii în text va începe cu o incursiune în istoricul măștii ca formă de expresie civilizațională. În lista celor mai cunoscute măști civilizaționale menționăm următoarele:

- *masca tribală*, cu un puternic impact în simbolistica mistică și protectivă a măștilor, cu funcție de ocrotire, de însuflețire, de întruchipare într-un duh cu scopul de a se proteja, de a deveni mai puternic sau de a prelua o putere etc.;

- *masca funerară*, de întrăurire, aş zice, a celor două lumi, lumea de aici şi de dincolo, căci masca funerară reprezintă arhetipul vieţii de după moarte (cea mai faimoasă este masca lui Tutankhamon, arhicunoscută în/din bogata tradiţie a măştii funerare egiptene);
- *masca ritualică*, din seria riturilor de simbolizare a sacralităţii, misticismului, iar mai târziu a ezoterismului etc. Masca africană sau masca triburilor africane reprezintă şi comportă vasta cultură americană şi afro-americană. Simbolul ritualic al acesteia este foarte puternic, precum este şi arealul de reprezentare şi manifestare, dar şi tipologia acestei măşti ritualice, (sub)clasificată în măşti ceremoniale, funerare, iniţiatice etc. Masca sau măştile amerindienilor dezvăluie simbolul protectiv excepţional şi de maximă actualitate, căci este vorba de funcţia medicală, de vindecare trupească, dar

Vorbim, răsfoim, citim despre măşti, dar cel mai convingător moment al revelaţiei este să punem acest obiect-articol pe faţă.

şi suflească, inclusiv de tămăduire a psihicului şi a sufletului.

Toate măştile, menţionate sau ba, au funcţie de cunoaştere sau inclusiv de cunoaştere. Rolul acestora: să condiţioneze o revelaţie, o descoperire, o

lărgire de orizont.

Un aspect important al incipitului este rolul civilizator al măştii şi simbolistica perioadelor civilizaţionale, de civilizare şi de progres. Deschid aici o paranteză: astăzi, am găsit pe rafturi în biroul doamnei directoare (Liliana Juc – *n. red.*) o mască elegantă, chiar înainte de a începe această lecţie. Nu pregătisem nici o mască pentru discuţia noastră şi atunci am hotărât că trebuie să o încerc. Am pus-o pe ochi, căci era o mască elegantă cu dantelă neagră. Şi am „simţit” altfel spaţiul şi spaţializarea mea. Am simţit un alt fel de a vedea, inclusiv prin faptul că puteam fi văzută altfel. Deci, iată cât de simplistă şi radical transformatoare poate fi gestică şi optica măştii.

Vorbim, răsfoim, citim despre măşti, dar cel mai convingător moment al revelaţiei este să punem acest obiect-articol pe faţă. Uneori deschidem sertarele minţii ca să vizităm, revizităm măştile pe care le-am văzut în noi şi în alţii, care ne-au fost aplicate de regimuri politice, de funcţiile sau atribuţiile exercitate, cu care am defilat la paradele vernale sau autumnale sau cu care am apărut la carnavalul şcolar şi tot aşa mai departe. Dar cel mai ilustrativ este

momentul „travestirii” în mască. Noi rămânem aceiași, or, frontierele percepției (rolurilor/vocilor) identității noastre se modifică, se extind sau se restrâng, întrucât se modulează „privirea” asupra celui-privit și/sau celui-văzut, dar și a celui care-se-privește prin chipul-cu mască. Un moment pragmatic, dar și hermeneutic de remarcat este că **o mască nu are ochi**, masca poartă ochii (celui care o poartă). Viziunea măștii este cea care se suprapune cu masca, se identifică, se asimilează în mască și se distanțează de propriul (stării de veghe, de conștiința „eului”, de eul social sau de imaginea publică a eului sau de eul profund).

Care sunt înțelesurile măștii? Termenul vine din limba etruscă și aparține populației etruscilor care a fost înainte de Hristos, la frontiera dintre secolul dinaintea erei noastre și era noastră, o populație veche din nordul Toscanei (nordul Italiei actuale). Curios, acest termen are sens de *persona*, în greacă *prosopon*, adică persoană-individualitate, or, masca nu semnifică individualitatea celui care poartă masca. De la cuvântul *prosopon* din greacă, cuvântul evoluează către *persona* în latină și capătă înțelesuri noi. În limba greacă, *masca* înseamnă, în primul rând, un accesoriu din costumul unui actor care în timpul spectacolului „joacă” personajul și se identifică, la finalul piesei, cu acesta. În limba latină, întâlnim o a doua accepție a măștii, nu prea răspândită, fixată doar în unele surse lexicografice, și anume cea a latinescului *per-sonare* care înseamnă „pentru a suna”, cu referire la cornul (un tip de megafon) folosit de actori pe scenă pentru a da rezonanță vocii. Deci, avem înțelesuri în abis: a da voce vocii/ a „pune” mai multă voce (=sonoritate) în voce. Rezumăm cele două înțelesuri: (1) masca de costumație, purtată de personajul actor în scenă și identificată cu personajul; și (2) obiectul de „amplificare a vocii” pe care îl folosea personajul actor în timpul reprezentației teatrale. Înțelesul etimologic din latină al termenului *persona* este „masca teatrală”, iar evoluția termenului de la *persona* la singular la *personae* la plural a derivat în următoarele sensuri: (1) personajul actor = (2) masca personajului (care, conform legendei, este purtată de actor, iar la finalul piesei se și identifică cu această mască) = (3) imaginea publică a persoanei (imaginea socială/eul social) = (4) personalitatea socială = (5) rolul social = (6) personajul/figura publică, amprenta de personalitate.

În vocabularul literar a fost reținut termenul de *persona* cu sensul de personaj = voce. Conchidem aici că „masca în text” este

textul cu și prin vocea măștii, vocea personajului, vocile textului, vocile discursului/discursive, a naratorului (a nu fi confundat cu autorul). Deci, avem aceleași linii paralele: așa cum avem actorul pe scena teatrală care poartă o mască, la fel avem și un autor care scrie un text și nu se identifică cu masca din text/ nu poartă masca textului, doar cu unele excepții, atunci când vorbim de autobiografie, și, pe principiul selectiv, atunci când vorbim de autoficțiune.

Dar cel mai ilustrativ este momentul „travestirii” în mască. Noi, rămânem aceiași, or, frontierele percepției (rolurilor/vocilor) identității noastre se modifică, se extind sau se restrâng, întrucât se modulează „privirea” asupra celui-privit și/ sau celui-văzut, dar și a celui care-se-privește prin chipul-cu mască.

Un moment pragmatic, dar și hermeneutic de remarcat este că o mască nu are ochi, masca poartă ochii (celui care o poartă). Viziunea măștii este cea care se suprapune cu masca, se identifică, se asimilează în mască și se distanțează de propriul (stării de veghe, de conștiința „eului”, de eul social sau de imaginea publică a eului sau de eul profund).

În vocabularul on-line este la fel de interesant să găsim termenul *persona*, pe larg folosit în plasa globală; și întrucât rețelele formează o comunitate a locutorilor predominant anglofoni, termenul *persona* este utilizat la plural ca *personas*, semnificând identitățile on-line.

De aici trebuie să reținem următoarele: *persona/personas* este vocea *social media* = persoana expusă, identitatea publică și publicată, iar în literatură este vocea textului, persoana textului/ persoana care narează, identitatea literară scrisă. Respectiv, avem această linie evolutivă din etruscă în greacă, din greacă în latină și din latină înspre toate semnificațiile și funcțiile (deja tradiționale) obiectului și simbolului cu amprenta influențelor paralingvistice și socioculturale, care au împăcat

atât tradițiile, cât și stările colectivităților, sferile de activitate și centrele de interes ale societății.

Dintre funcțiile tradiționale, cel mai des întâlnite la scară planetară, de la est la vest și viceversa, constatăm următoarele: masca este un însemn al inițierii și cunoașterii, un însemn de cultivare și înălțare spirituală, fie că este vorba de masca în literaturile orientale, bunăoară în literatura japoneză, chineză, coreeană etc., unde ponderea măștii este indiscutabilă, ca atribut obligatoriu sau ca accesoriu indispensabil în anumite condiții și contexte, sau valoarea măștii în literaturile europene, africane și afro-americane, anglo-americane și latino-americane, deși în

acest spațiu al transatlanticului tradiția este mai tânără, pe scara geocultural-istorică.

Constatăm, prin inferență, că masca are funcția de (inter)mediere, masca este mediatoare, este o corespondentă, leagă văzutul cu nevăzutul, misticul cu realitatea, cunoscutul cu necunoscutul, viața cu moartea, face legătura dintre lăuntricul celui care o poartă și macrocosmosul înțeles și mai ales cel neînțeles, protejează și tăinuiește identitatea sau o transferă și proiectează în Altul-personaj. În majoritatea cazurilor, funcția măștii este cea de transformare, cu miza finală de a trece spre ceea ce este (de) văzut și nevăzut, dinspre o cunoaștere exterioară spre cea interioară. Explic simplist, reluând exemplul măștii dantelate puse pe față. Când acoperim fața, ne absolvim de efortul de a fi pe plac, de a avea o față privită și examinată atent, de a avea o prezență, de a fi prezent etc. și atunci ne axăm mai mult pe interior, pe lucrurile esențiale, pe mesaj. Cu o mască pe față vedem lucrurile altfel din jurul nostru și înăuntrul nostru. Masca este un buton spre Altul, din noi sau din afară. Iată deci care ar fi funcția transformatoare a măștii, la modul simplificat: funcția, funcționalitatea, utilitatea măștii.

Masca și portul ei au mai multe funcții și perspective, unde fiecare își găsește reperul de utilitate, interpretarea și chiar crezul generalizat asupra măștii. În perioada precreștină, masca avea funcție de protecție față de duhuri și era purtată în timpul dansurilor rituale, de exemplu. Funcția de bază era cea de mijlocire: masca-mijloc și masca-mecanism. Masca poate să ne ofere ocazia demascării sensurilor ascunse și a demascării fețelor, cu referire la expresiile elocvente „a purta mască”, „i-a căzut masca”, când vorbim de masca de fațadă, falsitate și ipocrizie. Deturnarea sensului este una dintre funcțiile strategice străvechi ale măștii ca obiect-simbol. Cu titlu de exemplu, invocăm *masca de deghizare*. Folosită în ritualurile egiptene în timpul dansurilor, aceste măști nu permiteau duhurilor rele să-i identifice pe cei care le purtau și astfel aceștia erau protejați și îndepărtați de porțile răului. În general, masca era purtată în majoritatea ritualurilor însoțite de cântece și de strigăte pentru a deturna răul de la sine. La fel se proceda și în luptele crâncene, pe câmpul de luptă sau pe arena „spectaculoasă” și sângeroasă, sau în cadrul ceremoniilor socioculturale. Masca de asimilare este o altă funcție a măștii, astăzi această funcție este cercetată în domenii precum psihologia, psihanaliza etc. *Masca de asimilare* este rezultatul voit al unei întruchipări într-un duh sau

animal, iar scopul este de a căpăta o forță mai mare sau o putere particulară. În teatru, masca de asimilare este raportată la jocul actoricesc: pentru a reprezenta scenic un personaj, actorul își pune scenic masca aceluia personaj, la propriu și la figurat. Măștile din teatrul japonez sunt stereotipice, într-un repertoriu foarte clar definit de măști („împăratul”, „servitorul” etc.). *Masca de patronare* este probabil printre primele, de rând cu *masca de deturnare a răului*: ambele urmăresc același scop de a alunga duhurile și răul, de a patrona și ocroti, atât în tradiția precreeștină și creștină a măștii, cât și în tradițiile multimilenare, prearhaice, antice, de la cea sumeriană, babiloniană, la cea egipteană, chineză, greacă înspre toate tradițiile popoarelor lumii.

Care ar fi funcțiile, rolurile și puterile măștii literare? Primul rol este puterea metaforei, puterea comparației prin puterea expresiei bucuriei, nefericirii, agoniei, durerii, fericirii, dramei, tragediei prin care trece persona = vocea, naratorul. Identificăm trei roluri importante ale măștii: (1) **rolul protecției mistic-spirituale**; (2) **rolul tămăduirii spiritual-psihoice și (3) rolul vindecării, atât a trupului cât și a psihicului**. Să facem o nanosinteză. Simbolistica și referințele civilizaționale ale măștii literare au o importanță deschidere pluridisciplinară, căci masca în literatură reunește gama temelor și problemelor din toate domeniile: de la problema cunoașterii omului și universului la problema crizei umanitare, a evoluției umanității, a omului cu mască mistică, faraonică, ezoterică, estetică, teologică, sanitară, ideologică, chirurgicală, astrologică, astronomică, tehnologică, cognitiv-biologică, inclusiv ecologică etc., unde sunt alternate forțele binelui și răului și a omului cu mască de erou. *Masca eroului*, eroul mascat, este o altă manifestare a omului modern în era hipertehnologiei și industriilor culturale. Foarte populară în secolul al XX-lea, masca ecranizată devansează popularitatea măștii scrise, literare, adică personajele din genul cinematografic și al animației sunt mai recognoscibile și intră într-un circuit mai larg și mai variat, decât cele din genul literar și teatral. Masca eroului în cinematografie, în benzile animate tipărite și în desenele animate difuzate în sălile sau la posturile TV și-au câștigat admiratorii în fața micilor sau marilor ecrane, iar aceștia le-au luat cu ei și în viața lor, personală sau chiar profesională. Multe paranteze de deschis ar fi aici. Cert este că masca „eroului” salvator a fost proiectată în ochii copiilor din generațiile X, Y, Z, prin Batman, Superman etc. ca personaje salvatoare, și a

eroului amalgamat între binele și răul naturii umane prin Hitman și alte măști. Dincolo de măștile filmografice, avem o serie infinită de măști ecranizate, ale zilei – în edițiile de știri și fapte diverse, ale perioadei – în actualități și la tribuna guvernării etc. Discursul măștii (vocile) și problematicile măștii ne poartă oscilant pe linia fină, uneori inexistentă, între mit și adevăr, realitate și utopie, unde distingem (sau ba) gestul măștii (intenția) și conversiunea măștii (relativizarea sensurilor: variațiile înțelesurilor și mesajelor în funcție de context).

Masca în literatură și textul ca mască este o voce narativă la persoana întâi, pentru a simplifica lucrurile. Vocea la persoana întâi poate fi considerată mască. O voce la persoana a treia, de obicei, nu este considerată mască; se consideră că vocea la persoana a treia este impersonală, prin urmare redarea este mai obiectivă. Persoana întâi plural (*noi*) în tradiția greacă este regăsită în majoritatea discursurilor, inclusiv coralele din tragediile grecești etc. În contemporaneitate, textul ca mască și masca-text este simbolul unei identități.

Care sunt piste reflexive de sinteză pe care vi le propun? Dacă ne gândim la o serie de personaje și voci ale textului literar, trebuie să înțelegem că masca în text nu trebuie să fie asociată cu o aparență, falsitate, simulare sau cu o pseudofață și/sau pseudoadevăr. Masca în textul literar nu înseamnă nici ipocrizia personajului, nici deturnarea sensului. Masca textului este un alter-ego, o lume a textului. Perspectivele literare asupra măștii sunt neapărat cele cardinale: între viață și moarte, pe muchia binelui și răului, în numele salvării sau pieririi. Poate fi vorba aici, dacă exemplificăm, de protecția și pierderea (cu gândul la textul lui Nietzsche), de sacral și profanul (cu gândul la textul și scriitura filosofului religiilor Mircea Eliade), de cunoașterea și (ne)recunoașterea (reflecția versus (auto)reflexia) (cu gândul la textul formalistului sceptic Paul Valéry), de libertatea cunoașterii și libertatea necunoașterii (cu gândul la scriitura și eseistica lui Sartre și Camus, și la existențialistii francezi, în general). Poate fi vorba și de lupta măștilor din text, precum ordinea și haosul, inclusiv a sistemului, din sistem vs. Antisistem (cu gândul la romanele semnate de Orwell și la metafora puternică a măștilor-personajelor sale), legea și paradoxul (cu gândul la textul science-fiction), văzutul și nevăzutul (cu gândul la căutarea valéryană în textul măștii care e arena ochiului ce caută și se caută între ceea ce se vede și ceea

ce nu se vede [aici îl putem invoca și pe Montaigne, și tot aici îl invocăm și pe Micul Prinț al lui Antoine de Saint-Exupéry, care ne arată *cum* (și că) lucrurile esențiale sunt nevăzute și ne învață despre capacitatea inimii „de a avea ochi” („a vedea cu inima”)] etc. Toate aceste măști, adică voci, sunt sensuri literare sublime și mesaje de sublimare a zidurilor din fața noastră. Aceste măști ale textului literar pot fi asumate ca scuturi de luptă în viața de aieva, întru cunoaștere, ca profilaxie contra ignoranței sau luptă contra durerii, ca mijloace de luptă pe toate planurile. În istoria literară a măștii în text, conotațiile măștii sunt diversificate în ascendență și pot fi exemplificate de fiecare cititor sau critic literar la nesfârșit.

Conștiința măștii literare este una de afirmare a vocii și punere în fața unui adevăr sau a unui neadevăr, sau de recunoaștere a adevărului în/între cele patru colțuri: adevăr, non-adevăr, minciună, non-minciună. Masca în text poate fi în una din/dintre aceste patru colțuri, sau se poate situa exact pe mijloc, sau poate oscila, de la o ipostază la alta, în raport cu alte personaje-voci, cu alte identități și în relație cu noi-conștiința cititoare. Masca în text este o realitate a vocii, ca o totalitate a faptelor vieții ce se acumulează între adevăr și non-adevăr, memorie și uitare. Un exemplu elocvent este „Don Quijote”. Masca acestui text este adevărul-non-adevăr, șlefuit pe linia narativă a romanului eponim, la frontiera fină dintre literatură și viață, cărți și cetăți, personaje și oameni, idei și fapte suprapuse și confundate în vocea unei noi realități care nu mai recunoaște nicio frontieră și care îmbrățișează ficțiunea în abisul unei realități ficționalizate. Și cu toate măștile căzătoare ale rătăcitorului cavaler și acțiunii sale de idealizare până la absurd a non-adevărului și până la grotesc a non-minciunii și non-realității, oricâte măști ar cădea, Don Quijote oricum rămâne (cu) o mască foarte specifică. Alte exemple de reținut, de analizat și cântărit din următoarele titluri: *Un om fără țară* de Kurt Vonnegut, *Memoria vegetală* de Umberto Eco, *Despre omul frumos* de Dan Puric, *Următorii 100 de ani* de George Friedman, *O lume ieșită din minți. Revoluția creativă a educației* de Sir Ken Robinson. Subliniem: acestea sunt doar câteva exemple, pe care le-am identificat din diverse limbi-culturi și tradiții (genuriale) literare.

Constatăm, inclusiv cu referire la titlurile sus-menționate, că această lume a măștii literare nu este o lume total ieșită din

minți. Masca din text este o lume altfel, Micul Prinț e copilul matur sau adultul copil, Don Quijote este visătorul excesiv sau/și idealistul rebel.

Cine sunt Micul Prinț și Don Quijote? Doi adulți, doi copii? Două voci, deopotrivă adulți-copii? E de gândit aici. „Trăim un paradox”, afirmă Sir Ken Robinson, „majoritatea copiilor se consideră a fi foarte creativi, majoritatea adulților, nu. Ce se schimbă pe măsura ce creștem?” se întreabă autorul în *O lume ieșită din minți. Revoluția creativă a educației*. Dintre cele trei întrebări vitale pe care și le pune specialistul în educație Ken Robinson vom cita doar pe cea care constituie, după părerea noastră, nucleul întrebării și consistența reflecției pe care o atrage: „De ce trebuie ajutați oamenii să devină creativi? Copiii sunt plini de idei. Ce se întâmplă cu noi pe măsură ce înaintăm în vârstă, de ajungem să credem că nu suntem creativi?” (*Ibidem*).

Masca în literatură ne prezintă o lume care parcă și-a ieșit din măștile tradiționale, convenționale. Fiecare mască confirmă o regulă sau produce o reînnoire de paradigmă, în înțelegerea umană și percepția estetică. Vocea fiecărui text literar comprimă timpul în fenomenologia naturii umane și scurtează distanțele dintre manifestările particulare ale cunoașterii.

Literaturile lumii de azi și-au căzut măștile spațiului...

Și aici ne oprim, la limita unei măști noi, a spațiului în suspans.

Vă invit să mergeți dincolo de măștile tradiționale în literatură, să găsiți în textul ca mască și masca textului capacitatea de re-cunoaștere *alter-ego*, forța creativității, atât de căutată în lumea mare (a adulților și profesiilor, după cum ne-a reconfirmat Sir Ken Robinson în citatul anterior) și de alternativă la activitățile rutinare, adică de recunoaștere ieșită din tipare a vocilor identității încă nedescoperite.

În loc de sinteză, câteva idei simple de luat la pachet:

- masca nu are ochi;
- mască poartă ochii celui care o poartă;
- masca este [precum] o poartă [către noi-înșine].

În loc de concluzie, câteva idei simple despre textul măștii:

- textul ca mască este vocea textului, alter-ego, conștiința reflexivă;
- literatura nu poartă mască, și astfel demaschează istoria;
- masca în literatură sublimează natura și înțelegerea condiției umane.

Referințe bibliografice:

1. ROBINSON, Ken. *O lume ieșită din minți. Revoluția creativă a educației*. Traducere din limba engleză de Doina-Mihaela BRAGARU. București: Editura Publica, 2011. 376 p. ISBN 978-973-1931-73-9.
2. ROBINSON, Ken. *Out of Our Minds: Learning to be Creative*. Mankato, MN: Capstone, 2011. 352 p. ISBN 978-1907312472.

«Я В ТАЙНУ МАСКИ, КАЖЕТСЯ, ПРОНИК»: МАСКА В РУССКОЙ ПОЭЗИИ XIX-XX ВВ.

Маргарита ЩЕЛЧКОВА,
директор Библиотеки им. «М. Ломоносова»

По определению Википедии, «маска или личина – предмет, накладка на лицо, который надевается или для сокрытия личности, или для защиты лица». Сама жизнь определила необходимость появления этого полезнейшего изобретения человечества. Последующее многообразие его значений, разновидностей, использования в самых различных областях и профессиях поразительно. «Маска – важный, неотъемлемый элемент культуры всех известных науке обществ и традиций. Изучение масок представляет интерес для сравнительного анализа разных ареалов мировой культуры в их взаимосвязи» – таков вывод известного лингвиста, академика, философа Вячеслава Иванова.

Если рассмотреть причины возникновения масочной культуры в целом, то очевидны несколько условий ее появления. Во-первых, маска используется в случае, если необходимо скрыть собственное лицо, так как в окружающем обществе не принято самостоятельно рассуждать, иметь собственное мнение. Одним словом, это маска подражания или лицемерия. Другой тип маски, близкий первой – защитная маска, которая помогает избежать ударов, нанесенных, опять-таки, окружающим обществом. Для защиты своих идей личность маскирует себя и свое мировоззрение от чужих, незнакомых, хотя близкие узнают ее и при наличии маски. Кроме этого, маска помогает одиноким людям скрыть свою беззащитность. В произведениях художественной литературы масочная культура присутствует во всем многообразии: